

Dr Eliza Maniewska

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-8101-7351

e-mail: e.maniewska@wpia.uw.edu.pl

Okres pracy w państwie członkowskim Unii Europejskiej a prawo do emerytury pomostowej – najnowsze orzecznictwo

Period of work in a Member State of the European Union and the right
to bridging old-age pension – the latest case-law

Streszczenie

Autorka przedstawia dotychczasową linię orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącą kwestii zaliczania okresów pracy w państwie członkowskim Unii Europejskiej do okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze na potrzeby nabycia prawa do emerytury pomostowej na podstawie przepisów prawa krajowego (polskiego). Szerzej prezentuje ostatni judykat Sądu Najwyższego, w którym odstąpiono od dotychczasowego kierunku wykładni prawa w tym zakresie i przyjęto, że brak funkcjonowania w innym państwie członkowskim systemu emerytalnego zrównującego sytuację prawną osoby wykonującej pracę w szczególnych warunkach i przyznającego z tego tytułu szczególne uprawnienia emerytalne, nie jest przeszkodą w zakwalifikowaniu pracy wykonywanej za granicą jako pracy w szczególnych warunkach. O ile zatem okres pracy za granicą w państwie członkowskim Unii Europejskiej spełnia przesłanki określone w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, to podlega on zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach, o której mowa w art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych.

Słowa kluczowe

koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego;
emerytura pomostowa

JEL: K31

Abstract

The author presents the previous jurisprudence of the Supreme Court regarding the issue of including periods of work in a Member State of the European Union as a period of work in special conditions or of a special nature for the purpose of acquiring the right to bridging old-age pension under the provisions of national (Polish) law. She presents the last judgment of the Supreme Court, in which the previous interpretation of the law in this regard was abandoned. In the judgment was assumed, that the lack of a pension system in another Member State equalizing the legal situation of a person performing work in special conditions and granting special pension rights on this account is not an obstacle in qualifying work performed abroad as work in special conditions. Therefore, if the period of work abroad in a Member State of the European Union meets the conditions set out in Annex 1 to the Act on the Bridging old-age Pension, it is included in the period of work in special conditions referred to in Art. 4 point 6 of the Act.

Keywords

coordination of social security systems; bridging
old-age pension

W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy wykluczał możliwość zaliczania okresów pracy w państwie członkowskim Unii Europejskiej do okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Sąd opierał swoje stanowisko głównie w oparciu o wykładnię art. 4 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 164). W myśl tego przepisu, prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi. Ustawa o emeryturach pomostowych samodzielnie nie definiuje pojęcia pracownika, natomiast w art. 2 pkt 3 przesądza, że pracownikiem jest ubezpieczony, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1, 2a i ust. 6 pkt 2 ustawy z 13 października

1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.), podlegający ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a także ubezpieczony, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. Powołany art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej stanowi natomiast o podleganiu obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym osób fizycznych, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami (z wyłączeniem prokuratorów). Zgodnie z art. 8 ust. 1 tej ustawy za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy.

Uwzględniając te regulacje, Sąd Najwyższy rozstrzygał, że okresu wykonywania po 31 grudnia 2008 r. pracy poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osobę niepodlegającą ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych, nie zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych. W wyroku z 23 listopada 2016 r., II UK 430/15 (OSNP 2018/2/19), Sąd Najwyższy położył nacisk na okoliczność, że osoba wykonująca pracę we wskazanych okolicznościach nie posiada przede wszystkim przymiotu pracownika. Stwierdził, że ustawodawca przez odesłanie do art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wyjaśnia, że pracownikiem jest, po pierwsze, osoba fizyczna, która jest pracownikiem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, po drugie, która podlega ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a więc odrębnemu (szczególnemu) ubezpieczeniu określone w ustawie o emeryturach pomostowych. Zatem nie ma przymiotu pracownika w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych osoba wykonująca po 31 grudnia 2008 r. pracę poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej i niepodlegająca szczególnemu systemowi ubezpieczenia (ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych). W konsekwencji taka osoba nie spełnia warunku z art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych (nie jest pracownikiem, który po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy) i w związku z tym jej prawo do emerytury pomostowej może być ustalone wyłącznie na podstawie art. 49 tej ustawy (tożsamy pogląd został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2018 r., II UK 23/17, LEX nr 2490055, postanowieniu Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2018 r., II UK 497/17, LEX nr 2591572, a także w wyrokach Sądu Apelacyjnego w Gdańsku: z 19 czerwca 2018 r., III AUa 1970/17, LEX nr 2668720; z 30 listopada 2017 r., III AUa 806/17, LEX nr 2414645; z 23 sierpnia 2017 r., III AUa 569/17, LEX nr 2409516 oraz z 16 marca 2017 r., III AUa 1971/16, LEX nr 2300268).

W przywołanych orzeczeniach sądy rozstrzygały o analizowanym zagadnieniu wyłącznie w oparciu o przepisy prawa polskiego.

Natomiast w najnowszym judykacie z przedmiotowego zakresu, Sąd Najwyższy dostrzegł, że zajęcie stanowiska w analizowanej kwestii wymaga zastosowania przepisów rozporządzenia nr 883/04, a w szczególności art. 6 dotyczącego zasady sumowania okresów oraz art. 51 zawierającego rozwiązania szczególne w zakresie sumowania okresów – wyrok Sądu Najwyższego z 8 lutego 2023 r., I USKP 34/22.

Przypomnijmy zatem, że artykuł 6 rozporządzenia nr 883/04 dotyczy trzech kwestii: 1. nabycia, zachowania, przysługiwania lub odzyskania prawa do świadczeń; 2. objęcia przez ustawodawstwo; 3. dostępu do lub zwolnienia z ubezpieczenia obowiązkowego, fakultatywnego kontynuowanego lub dobrowolnego.

Jak wskazał Sąd Najwyższy (wyrok I USKP 34/22), zgodnie z tą regulacją, w powołanym zakresie właściwa instytucja ubezpieczeniowa zobowiązana jest traktować zagraniczne okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa. Sąd nadmieniał również, że możliwość stosowania tego przepisu wyłączona jest w przypadku świadczeń przedemerytalnych (art. 66 rozporządzenia nr 883/04). Przepis art. 51 rozporządzenia nr 883/04 konkretyzuje zaś zasadę sumowania okresów w odniesieniu do świadczeń emerytalnych i rent rodzinnych. Zgodnie z art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 883/04, jeżeli ustawodawstwo Państwa Członkowskiego uzależnia przyznanie pewnych świadczeń od spełnienia okresów ubezpieczenia wyłącznie w odniesieniu do określonej pracy najemnej lub na własny rachunek lub w zawodzie, który podlega szczególnemu systemowi dotyczącemu osób zatrudnionych lub pracujących na własny rachunek, instytucja właściwa tego Państwa Członkowskiego uwzględni okresy spełnione na podstawie ustawodawstwa pozostałych Państw Członkowskich tylko wtedy, gdy zostały one spełnione na podstawie podobnego systemu lub, w przeciwnym razie, w tym samym zawodzie lub, w odpowiednich przypadkach, przy tej samej pracy najemnej lub na własny rachunek. Jeżeli, przy uwzględnieniu tak spełnionych okresów, zainteresowany nie spełnia warunków do otrzymania świadczeń wynikających ze szczególnego systemu, okresy te są uwzględniane w celu udzielenia świadczeń w ramach systemu ogólnego lub, w przeciwnym razie, systemu dotyczącego pracowników fizycznych lub umysłowych, w zależności od przypadku, pod warunkiem że zainteresowany przystąpił do jednego z tych systemów.

Także w literaturze podnosi się, że zasada (technika) sumowania okresów powinna mieć zastosowanie w każdym przypadku niespełnienia warunku stażowego, wynikającego z polskiej ustawy i w oparciu jedynie o polski staż, czyli w sytuacji, gdy polskie okresy są niewystarczające do nabycia prawa do świadczenia. Wynika to zarówno z użycia w art. 6 rozporządzenia nr 883/04 określenia „bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie”, jak i z wykładni celowościowej tego przepisu, czyli ułatwienia spełnienia wszystkich warunków krajowych dotyczących okresów. Pojęcie „niewystarczających okresów” musi być rozumiane szerzej niż tylko posiadanie zbyt krótkich okresów, zatem również jako niespełnienie innych warunków, takich jak umiejscowienie okresów w pewnym czasie, czy w przypadkach, gdy ustawa przyznaje określoną korzyść na podstawie długości okresów (Szybkie, 2016, s. 73–94).

W wyroku z 30 maja 2018 r. w sprawie C-517/16, Stefan Czerwiński przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku (EU:C:2018:350) Trybunał Sprawiedliwości UE musiał rozstrzygnąć, czy przy ustalaniu prawa do emerytury pomostowej, krajowe okresy ubezpieczenia mogą być uzupełnione okresami wykonywania pracy w u pracodawców zagranicznych. W tym celu TSUE stanął przed koniecznością rozważenia, czy emerytura pomostowa jest świadczeniem z tytułu staro-

ści, czy też może należy ją zakwalifikować do świadczeń przedemerytalnych, które nie są objęte zasadą sumowania okresów wyrażoną w art. 6 rozporządzenia 883/04. Orzekając w tym przedmiocie TSUE w pierwszej kolejności dokonał rozróżnienia między świadczeniami przedemerytalnymi i świadczeniami z tytułu starości, stwierdzając, że te pierwsze, nawet jeśli posiadają pewne cechy upodabniające je do świadczeń z tytułu starości odnośnie do ich celu, czyli między innymi zapewnienia środków utrzymania osobom, które ukończyły pewien wiek, różnią się od nich jednak w szczególności tym, że realizują inny cel polityki zatrudnienia, przyczyniając się do zwalniania miejsc pracy zajmowanych przez pracowników zbliżających się do emerytury na rzecz młodszych osób bez pracy, który to cel pojawił się w kontekście kryzysu gospodarczego, jaki osiągnął Europę (zob. podobnie wyrok ETS z 5 lipca 1983 r. w sprawie 171/82, Valentini, EU:C:1983:189, pkt 16, 17). Podobnie w wypadku zaprzestania działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwo, przyznanie takiego świadczenia przyczynia się do zmniejszenia liczby pracowników, z którymi rozwiązano stosunek pracy i którzy są objęci systemem ubezpieczenia na wypadek bezrobocia (zob. analogicznie wyrok TSUE z dnia 11 lipca 1996 r. w sprawie C-25/95, Otte, EU:C:1996:295, pkt 31). W związku z Trybunał uznał, że świadczenia przedemerytalne są bardziej związane z kontekstem kryzysu gospodarczego, restrukturyzacją, zwolnieniami z pracy i racjonalizacją. TSUE podkreślił, że o ile ustawowe systemy przedemerytalne nie wchodziły w zakres ustawodawstwa właściwego dla systemów zabezpieczenia społecznego pracowników migrujących przed wejściem w życie rozporządzenia nr 883/04, o tyle pojęcie świadczenia przedemerytalnego jest obecnie zdefiniowane w art. 1 lit. x) tego rozporządzenia jako określające wszystkie świadczenia pieniężne inne niż zasiłek dla bezrobotnych lub wcześniejsze świadczenie z tytułu starości, udzielane od określonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili swą dającą wynagrodzenie pracę do wieku, w którym kwalifikują się do emerytury lub do wcześniejszej emerytury, a których otrzymywanie nie jest uzależnione od tego, czy zainteresowana osoba pozostaje w dyspozycji służb zatrudnienia właściwego państwa. Zgodnie z tym przepisem świadczenie przedemerytalne różni się od wcześniejszego świadczenia z tytułu starości tym, że to ostatnie jest udzielane przed osiągnięciem zwykłego wieku emerytalnego i albo jest nadal przyznawane po osiągnięciu wspomnianego wieku, albo jest zastępowane innym świadczeniem z tytułu starości. Analizując powyższe zagadnienie w odniesieniu do prawa polskiego, TSUE – przywołując treść art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych – stwierdził, że nawet jeśli uprawniony do emerytury pomostowej zaprzestał pracy zarobkowej lub ją zawiesił do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego, to jednak emerytura pomostowa nie jest związana z sytuacją na rynku pracy w kontekście kryzysu gospodarczego ani z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa w ramach restrukturyzacji, lecz wyłącznie z charakterem pracy, która ma szczególnie charakter albo

jest wykonywana w szczególnych warunkach. Ponadto, skoro przepisy krajowe odnoszą się wyraźnie do procesu starzenia się pracowników, a w żadnym razie nie wspominają o celu w postaci zwalniania miejsc pracy na rzecz młodszych pracowników, to tym bardziej świadczenie rozpatrywane w postępowaniu głównym (emerytura pomostowa) ma związek ze świadczeniem z tytułu starości. Odnosząc się do podstawy obliczenia emerytury pomostowej TSUE podniósł, że kwota emerytury pomostowej jest określana według kwoty emerytury, co wynika z art. 14 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, który uściśla, że kwota emerytury pomostowej nie może być niższa niż kwota najniższej emerytury, o której mowa w ustawie emerytalnej. Dodatkowo art. 18, 19 i 20 ustawy o emeryturach pomostowych przewidują prawa do dodatku pielęgnacyjnego, renty rodzinnej oraz zasiłku pogrzebowego, na zasadach określonych w ustawie emerytalnej. TSUE podkreślił także, że zasady przyznania omawianego świadczenia zawarte są w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, który określa ogólne warunki dotyczące wieku, stażu pracy na danym stanowisku, a także wykazania odpowiednio długich okresów składkowych i nieskładkowych, które są zasadniczo wymogami dotyczącymi przyznania świadczeń z tytułu starości, różniącymi się od ogólnie przyjmowanych warunków przyznawania świadczeń przedemerytalnych. Odnośnie natomiast możliwości utraty prawa do emerytury pomostowej, Trybunał podkreślił, że chociaż z art. 16 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, iż prawo do emerytury pomostowej ustaje z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury, to akta sprawy przedłożone Trybunałowi nie zawierają żadnych informacji pozwalających wykluczyć, że chodzi o wcześniejsze świadczenia z tytułu starości w rozumieniu art. 1 lit. x) rozporządzenia nr 883/04 w zakresie, w jakim emerytura pomostowa będzie nadal wypłacana po osiągnięciu zwykłego wieku emerytalnego lub zostanie zastąpiona innym świadczeniem z tytułu starości. W związku z powyższym TSUE doszedł do wniosku, że emerytura pomostowa dotyczy ryzyka starości, o którym mowa w art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/04, co oznacza, że zasada sumowania okresów ma do niej zastosowanie.

Sąd Najwyższy uzasadniając rozstrzygnięcie w sprawie I USKP 34/22, podkreślił, że przedstawione orzeczenie TSUE ma znaczenie nie tylko ze względu na ostateczne objęcie emerytury pomostowej przepisami rozporządzenia nr 883/04, ale także z tej przyczyny, że zwraca uwagę na to, iż zakres definicji pojęć używanych w prawie unijnym nie jest uzależniony od ich rozumienia w ustawodawstwach państw członkowskich, bowiem mają one autonomiczne znaczenie – właściwe prawu UE. Dlatego termin „świadczenia z tytułu starości” jest do celów stosowania rozporządzenia unijnego o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego interpretowany na podstawie własnych przepisów prawa Unii Europejskiej, które określają elementy składowe tego świadczenia, a nie na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego, które ustanawia dane świadczenie (zob. Kryśpiak, 2019, s. 51–70).

Odnosząc powołany wyrok TSUE do orzeczeń Sądu Najwyższego w sprawach II UK 430/15 i II UK 23/17, Sąd Najwyższy (w składzie rozpoznającym sprawę I USKP 34/22) zauważył, że porusza on tylko kwestie związane z możliwością zakwalifikowania emerytury pomostowej do świadczeń z tytułu starości, co pozwala na zastosowanie zasady sumowania okresów. Tymczasem podstawowym argumentem, który w dotychczasowej ocenie Sądu Najwyższego przemawiał za brakiem możliwości uwzględnienia okresów pracy u pracodawców zagranicznych, było to, że osoba wykonująca pracę w szczególnych warunkach za granicą nie podlega odrębnemu (szczególnemu) ubezpieczeniu określone w ustawie o emeryturach pomostowych (nie opłaca składek na Fundusz Emerytur Pomostowych), gdyż jest objęta ubezpieczeniem w trybie i na zasadach obowiązujących w państwie zatrudnienia. W wyroku I USKP 34/22, dostrzeżono jednak, że taka sytuacja bynajmniej nie wyklucza zastosowania zasady sumowania okresów. Jak bowiem podkreśla się w doktrynie, warunkiem koniecznym uznania dopuszczalności

sumowania okresów jest porównanie rodzaju wykonywanej pracy bądź zawodu. Nie musi być spełnione wymaganie, aby w innym państwie członkowskim funkcjonował odrębny system ubezpieczeń. Wystarczy, że ustali się, jaka praca, bądź w jakim zawodzie była wykonywana, choćby w państwie członkowskim, w którym miała ona miejsce, nie uprawniała do szczególnych świadczeń (Ślebzak, 2012, art. 51).

Z powyższego wynika zatem, że brak funkcjonowania w innym państwie członkowskim systemu emerytalnego zrównującego sytuację prawną osoby wykonującej pracę w szczególnych warunkach i przysługującego z tego tytułu szczególne uprawnienia emerytalne, nie jest przeszkodą w zakwalifikowaniu pracy wykonywanej za granicą jako pracy w szczególnych warunkach. To zaś prowadzi do konkluzji, że okres pracy za granicą w państwie członkowskim Unii Europejskiej spełniający przesłanki określone w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych podlega zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach, o której mowa w art. 4 pkt 6 tej ustawy.

Przypisy/Notes

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/04 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, Dz.U.UE.L. z 2004 r. Nr 166, str. 1 ze zm.

Bibliografia/References

- Kryśpiak, I. (2019). Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawach polskich emerytur i rent wydane w latach 2004–2018, *Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka*, (1), s. 51–70).
- Szybkie A. (2016). Prawne aspekty unijnej techniki sumowania okresów na gruncie polskiej ustawy emerytalnej: propozycja rozwiązań modelowych, *Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka*, (1).
- Ślebzak K. (2012). *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego. Komentarz*, Wolters Kluwer.

Dr Eliza Maniewska, doktor nauk prawnych, absolwentka Wydziału Filozofii oraz Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1998 r. zatrudniona w Sądzie Najwyższym, obecnie na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego. W 2007 r. zdała egzamin sędziowski z wynikiem bardzo dobrym; wpisana na listę radców prawnych. Od 2018 r. adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej. Autorka wielu publikacji z zakresu prawa pracy oraz prawa konstytucyjnego. Współautorka – wraz z SSN Kazimierzem Jaśkowskim (obecnie w stanie spoczynku) – Komentarza do Kodeksu pracy, który doczekał się już 12 wydań.

Dr Eliza Maniewska, Doctor of Law, graduate of the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law and Administration at Warsaw University. Since 1998, she has been employed in the Supreme Court, currently as a member of the Supreme Court Research and Analyses Office. In 2007 she passed the judicial exam with a very good result; entered on the list of legal advisers. From 2018, a lecturer at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw in the Department of Labour Law and Social Policy. Author of many publications in the field of labour law and constitutional law. Co-author – together with SSN Kazimierz Jaśkowski (currently retired) – Commentary on the Labour Code, which has 12 editions.

Księgarnia internetowa Polskiego Wydawnictwa Ekonomicznego
zaprasza na zakupy **z rabatem 15%**

www.pwe.com.pl

